

УДК [378:37.011.3-051:780.616.432]:781.68(045)  
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-2-33>

**Олеся КОЦАН,**  
orcid.org/0000-0003-2213-5208  
аспірантка кафедри музичного мистецтва  
Мукачівського державного університету  
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) olesakocak1@gmail.com

## ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ФОРТЕПІАНО: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Стаття присвячена проблемі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх викладачів фортепіано в процесі фахової підготовки. Установлено, що опанування музично-виконавського мистецтва як творчо-пошукового процесу пізнання та інтерпретації музичних творів сприяє формуванню та розвитку художньо-творчого потенціалу гармонійно розвинутої особистості, яка реалізується у власному визначенні та саморозвитку. Обґрунтовано актуальність проблеми формування інтерпретаційної компетентності майбутніх викладачів фортепіано для забезпечення єдності цілей особистісного та професійного аспектів їхньої фахової підготовки. Здійснений аналіз наукових джерел виявив багатоаспектність тематики досліджень проблем художньої інтерпретації та компетентнісного підходу вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Метою статті є розкриття сутності поняття «інтерпретаційна компетентність майбутнього викладача фортепіано», визначення її структурних компонент та складників. Дослідження проведене в розрізі компетентнісного підходу.

Встановлено, що виконання завдань інтерпретаційної діяльності викладача фортепіано передбачає високий рівень сформованості різноаспектних інтерпретаційних знань та умінь. На основі аналізу наукових джерел доведено, що інтерпретаційна компетентність майбутніх викладачів фортепіано як інтегральна особистісна якість характеризується високим рівнем сформованості володіння комплексом багатоаспектних інтерпретаційних фахових та психолого-педагогічних знань, розвиненими творчими виконавськими та педагогічними вміннями, визначеністю ціннісно-сміслових орієнтацій та проявляється в здатності застосовувати знання, вміння та досвід інтерпретації в конкретних ситуаціях музично-педагогічної діяльності. Виділено як базові такі структурні компоненти: ціннісно-цільова, теоретично-інформаційна, діяльнісно-практична, досвідна.

**Ключові слова:** художня інтерпретація, інтерпретаційна діяльність, компетентнісний підхід, компетентність, інтерпретаційна компетентність.

**Olesia KOTSAN,**  
orcid.org/0000-0003-2213-5208  
Postgraduate Student at the Department of Music Art  
Mukachevo State University  
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) olesakocak1@gmail.com

## INTERPRETATIVE COMPETENCE OF A FUTURE PIANO TEACHER: ESSENCE AND STRUCTURAL CHARACTERISTICS

The article is devoted to the problem of formation of interpretative competence of the future piano teachers in the process of professional training. It is established that mastering the music and performing arts as a creative search process of cognition and interpretation of musical works contributes to the formation and development of artistic and creative potential of a harmoniously developed personality, which is realized in its own definition and self-development.

The relevance of the problem of formation of interpretative competence of the future piano teachers to ensure the unity of the goals of personal and professional aspects of their professional training is substantiated. The performed analysis of scientific sources has revealed the multifaceted nature of research on the problems of artistic interpretation and competence approach of domestic and foreign scientists.

The purpose of the article is to reveal the essence of the concept of "interpretative competence of a future piano teacher", to determine its structural components and constituents. The study is conducted in terms of the competency approach.

It is established that the performance of tasks of interpretative activity of a piano teacher provides a high level of formation of multifaceted interpretive knowledge and skills. Based on the analysis of scientific sources, it is proved that the interpretative competence of the future piano teachers as an integral personal quality is characterized by strongly mastered set of multifaceted interpretive professional and psychological-pedagogical knowledge, developed creative performing and pedagogical skills, defined value-semantic orientations, and is manifested in the ability to apply knowledge, skills and experience of interpretation in specific situations of musical and pedagogical activity. The following structural components as basic are distinguished: value-target, theoretical-informational, activity-practical, experimental.

**Key words:** artistic interpretation, interpretative activity, competency approach, competence, interpretative competence.

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх викладачів фортепіано передбачають не тільки набуття ними необхідних знань і практичних навичок для здійснення професійної діяльності, а передусім створення умов для формування художньо-творчого потенціалу гармонійно розвинутої особистості, яка реалізується у власному визначенні та саморозвитку. Результативність майбутньої виконавської та педагогічної діяльності піаніста повною мірою визначається здатністю особистості до осмислення, розуміння, трактування багатомірних музично-творчих та музично-педагогічних процесів, усвідомлення власного ставлення до них та творчого втілення художньо-педагогічних завдань. Особистісно орієнтований підхід у мистецькій освіті передбачає залучення кожного студента до реальної співтворчості та до інтелектуального діалогу в процесі засвоєння мистецьких цінностей, що відбувається головним чином під час опанування музично-виконавського мистецтва як творчо-пошукового процесу пізнання та інтерпретації музичних творів. На думку багатьох піаністів-педагогів та виконавців, у процесі інтерпретації перед особистістю постає дилема: творчість чи рутинність (В. Ландовска, Г. Нейгауз). Опора суто на професіоналізм як суму засвоєних знань і вмій робить з особистості ремісника, здатного тільки репродукувати, можливо, на найвищому рівні технічної досконалості, але не творця мистецьких цінностей. Для забезпечення єдності цілей особистісного та професійного аспектів фахової підготовки набуває актуальності проблема формування інтерпретаційної компетентності майбутніх викладачів фортепіано.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблеми художньої та педагогічної інтерпретації перебувають у центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців та отримали широке аспектно висвітлення в працях з філософії (О. Агапов, Г. Гадамер С. Кримський, П. Рікер, М. Хайдеггер та ін.), психології (Л. Виготський, О. Костюк, Є. Назайкінський та ін.), музикознавства (О. Гнатишин, Н. Жукова, Н. Кашкадамова, І. Кузнецова, О. Самойленко, Г. Ципін та ін.), музичної та фортепіанної педагогіки (Л. Баренбойм, О. Гольденвейзер, О. Горбенко, Н. Гуральнік, Н. Гуренко, Г. Коган, Н. Корихалова, Г. Нейгауз, Є. Ліберман, О. Ляшенко, К. Мартінсен, В. Москаленко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова, Т. Сирятська). З огляду на те, що в межах нашого дослідження основним поняттям є «інтерпретаційна компетентність майбутнього викладача фортепіано», здійснено його розгляд

у розрізі компетентнісного підходу. Фундаментальні категорії компетентнісного підходу в освіті сформульовані та обґрунтовані у працях Н. Бібік, В. Болотова, І. Зимньої, Л. Канішевської О. Локшинової, О. Овчарук, О. Пометун, Г. Селевко, А. Хуторського. Впровадження компетентнісного підходу в музичній освіті отримало теоретико-методологічне обґрунтування в працях музикантів-науковців Л. Масол, А. Козир, А. Растрігіної, Р. Савченко. Здійснений аналіз наукових джерел щодо вищезазначеної тематики показав, що чимало наукових праць присвячено проблемам виконавської інтерпретації музичних творів, психологічним особливостям особистості інтерпретатора, ролі художньої інтерпретації у формуванні професійної компетентності музикантів-педагогів, педагогічних умов формування музично-виконавської майстерності, однак, на нашу думку, проблема формування інтерпретаційної компетентності майбутнього викладача фортепіано в процесі фахової підготовки не набула остаточного вирішення.

**Мета статті** – застосувавши компетентнісний підхід, розкрити сутнісні характеристики інтерпретаційної компетентності викладача фортепіано, її специфіку та структурну будову.

**Виклад основного матеріалу.** На думку науковців, поняття «компетентність» дає змогу виразити педагогічний зміст явищ навчального процесу, об'єднувати в цілісний ряд їх характерні ознаки, виявити зв'язки (Хуторський, 2008: 117). У музичній освіті компетентність підкреслює діяльну форму зв'язку між теорією і практикою, яка виражається як у результаті, так і в самій організації процесу фахової підготовки. Г. Селевко визначає компетентність як інтегральну якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності (Селевко, 2004: 139). Отже, мета формування інтерпретаційної компетентності детермінована завданнями інтерпретаційної діяльності особистості.

Інтерпретаційна діяльність викладача фортепіано характеризується багатоаспектністю реалізації:

- 1) в педагогічній діяльності, яка включає:
  - пояснення змісту фортепіанного твору учневі,
  - розкриття відображеного в ньому духовно-естетичного ідеалу,
  - тлумачення контексту застосування виразових засобів музики для створення конкретних образних звучань,

– виховання художньо-естетичного смаку учня,  
– діагностику проблем особистісного та професійного розвитку учня в процесі навчання та пошук їх розв'язання;

2) у власній виконавській діяльності з художньо-виконавської інтерпретації сольних фортепіанних творів, де інтерпретація визначається і як процес осмислення та оволодіння ідейно-образним змістом твору, творчого прочитання авторського тексту в його глибинному смислового значенні, і як результат, що виражений у сценічно-виконавському звуковому відтворенні;

3) в ансамблевій виконавській діяльності, в якій до завдань виконавської інтерпретації додається узгодженість інтерпретаційного прочитання та виконання у взаємодії з іншими виконавцями;

4) у дослідницькій діяльності, яка включає осмислення сучасних культурних, мистецьких та освітніх процесів, визначення власного ставлення до них, постановку цілей та прогнозування наступних результатів у професійній діяльності.

Виконання завдань інтерпретаційної діяльності викладача фортепіано передбачає високий рівень сформованості різноаспектних інтерпретаційних знань та умінь. Узагальнюючи практичний досвід навчання та дослідження сучасного стану вітчизняної професійної фортепіанної підготовки, констатуємо необхідність зростання уваги до формування інтерпретаційної компетентності майбутніх викладачів, яку розглядаємо як інтегральну особистісну якість, яка характеризується високим рівнем володіння комплексом фахових та психолого-педагогічних знань і практичних навичок, розвиненими творчими вміннями, сформованістю ціннісно-смилових орієнтацій та проявляється в здатності застосовувати знання, вміння та досвід інтерпретації в конкретній ситуації. Сформованість ціннісно-смилових орієнтацій визначається ставленням особистості до художньої інтерпретації музики.

Сутність художньої інтерпретації в музичному мистецтві розглядалась у численних працях філософів, композиторів, виконавців, педагогів крізь призму таких гносеологічних категорій, як сприйняття, відображення пояснення та розуміння. Акцентуючи на цілісності відображення, яке виражає особистісно-індивідуальне ставлення інтерпретатора до музичного твору, композитора, художня інтерпретація характеризується як творчо перетворювальний процес передачі змісту твору в матеріалі музики (Полубоярина, 2012). Інтерпретаційний процес детермінує виражену спрямованість на розвиток особистісно-духовної сфери майбутніх фахівців (здатності до

емоційного співпереживання, сценічно-емпатійного перевтілення, рефлексії).

Вітчизняні науковці у дослідженнях проблематики мистецької освіти визначають художню інтерпретацію як складник інтегративної структури музично-педагогічної діяльності, яка є ключовою в успішному вирішенні суперечностей між сучасними вимогами до фахівця, який має постійно прагнути до творчого самостійного пошуку та самовираження, інноваційними процесами та традиційним змістом навчання, спрямованим на надання певної сукупності знань та вмінь з переважанням форм та методів, що не відповідають вимогам сьогодення (О. Горбенко, О. Ляшенко, О. Щолокова та ін.). Стверджуючи, що музика як така завжди є відбитком сьогодення і її криза, а тому і криза музичної освіти віддзеркалює кризу нашого часу, австрійський диригент, філософ і музикознавець Н. Харнонкурт пропонує не обмежувати навчання музики лише технічним вдосконаленням та повторенням теоретичних засад без їх переосмислення в контексті значення змісту музики. Мету музичної освіти він вбачає в оволодінні музикантами в процесі навчання мистецтвом мови звуків, індивідуальною для кожного музичного стилю, в результаті чого можна зрозуміти про що ця музика говорить та побачити, наскільки вона виходить за межі лише «прекрасного» та захоплює багатством своєї мови (Харнонкурт, 2002). Основи такого підходу до підготовки музиканта повинні закладатись ще в музичній школі – навчати музики не як техніки виконавства, а як мови. Таким чином виявляється сутнісний зв'язок музики з мовою як універсальним засобом висловлення думки. Оволодіння змістовим контекстом музичного твору як мовним розкриває потенціал музично-образного мислення.

Нам імпонує загальна (системна), інформаційно-діяльна модель компетентності, запропонована А. Хуторським (Хуторський, 2008: 119). Адаптувавши її до процесу професійної підготовки піаністів-педагогів, визначаємо структурну будову інтерпретаційної компетентності майбутнього викладача фортепіано як динамічну взаємодію чотирьох базових структурних компонентів: ціннісно-цільової, теоретико-інформаційної, діяльнісної та досвідної.

Ціннісно-цільова компонента детермінує та спрямовує взаємодію інших трьох складників інтерпретаційної компетентності майбутнього викладача фортепіано. В її структурі взаємозв'язок мотиваційного і когнітивного складників є вирішальним для формування в суб'єктній свідомості цілісної, системної, діалектичної картини



світу і власної діяльності. Ми поділяємо думку І. Ткачук про те, що мотивація до здійснення інтерпретаційної діяльності і розвиток емпатії характеризують ціннісне ставлення до професійної діяльності та сприйняття інших людей як найвищої цінності (Ткачук, 2014: 323).

Теоретико-інформаційна компонента як система знань містить, окрім загальномузичних знань (теорія музики, гармонія, аналіз форм та ін.), специфічних фахових знань (фортепіанна фактура, аплікатурні принципи, методика роботи над твором, виконавські прийоми), знання з інтерпретації, художньо-виконавської інтерпретації, її традицій, інтерпретаційної діяльності, та її ролі у виконавській та педагогічній професії. Формування системи знань відповідно до завдань інтерпретаційної діяльності забезпечує розвиток інтерпретаційного мислення, передбачає наявність аналітичних, прогностичних, рефлексивних умінь у засвоєнні та застосуванні інформації в дослідницькій діяльності.

Діяльнісно-практична компонента визначає комплекс інтерпретаційних умінь і навичок, які формуються в результаті практичної навчальної діяльності з опанування музичними творами. В контексті фортепіанної педагогіки робота над музичним твором є одночасно і змістом, і засобом навчально-виховного процесу, спрямованим на особисто-професійне становлення піаніста-педагога, тому актуалізує педагогічну інтерпретацію. Комунікативний складник характеризується творчою діалогічною взаємодією учасників навчального процесу, вираженою в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні. Отже, засвоюються як навички виконавської інтерпретації, так і методико-педагогічна система інтерпретаційного процесу. Актуальність діалогізації в навчальному процесі обґрунтована в дослідженнях М. Бахтіна, Л. Виготського, В. Сластьоніна та інших науковців.

Інтерпретація передбачає діалогічність стосунків суб'єкта та предмета пізнання на основі особистісно-сислової спрямованості діяльності суб'єкта, що призводить до становлення досвіду, реалізації завдань особистісно-професійного зростання. Тому особливого значення набуває досвідна компонента інтерпретаційної компетентності, сутнісною характеристикою якої є власне досвід інтерпретаційної діяльності. Процес набуття інтерпретаційного досвіду передбачає створення

навчальних ситуацій для цілеспрямованого формування розуміння теоретичних засад інтерпретаційної діяльності, базових умінь і навичок, здатності поєднувати теорію і практику, розуміння контексту соціального та культурного середовища, в якому здійснюється інтерпретаційна практика, умінь володіти сценічно-вольовими якостями та мистецтвом сценічно-емпатійного перевтілення, вміння уявляти зміни, важливі для конкретних інтерпретаційних рішень і готовності до них. Інтерпретаційний досвід сприяє творчому перетворенню поглядів особистості на основі порівняння прогнозованих і досягнутих результатів, що уможливорює вибір ціннісно-сислових орієнтирів, оволодіння новими знаннями і способами дій, уточнення вже сформованих у попередньому досвіді, формування критичного ставлення до здійснених перетворень. Виконавська і педагогічна рефлексія, детермінована інтерпретаційним досвідом, стимулює перетворення внутрішнього світу, створення умов для розкриття й реалізації індивідуальних потенцій у зовнішньому світі. Високий рівень художнього осмислення музичного твору, сформованість психологічної проникливості та інтерпретаційної інтуїції визначають творчий характер діяльності майбутнього піаніста-педагога, котра виявляється у створенні особистісної виконавської та педагогічної інтерпретації змісту твору.

**Висновки та перспективи подальшої розвідки напрямку.** Отже, на основі аналізу наукових джерел доведено, що інтерпретаційна компетентність майбутніх викладачів фортепіано як інтегральна особистісна якість характеризується високим рівнем сформованості володіння комплексом багатоаспектних інтерпретаційних фахових та психолого-педагогічних знань, розвиненими творчими виконавськими та педагогічними вміннями, визначеністю ціннісно-сислових орієнтацій та проявляється в здатності застосовувати знання, вміння та досвід інтерпретації в конкретних ситуаціях музично-педагогічної діяльності. Виділено як базові такі структурні компоненти: ціннісно-цільову, теоретично-інформаційну, діяльнісно-практичну, досвідну. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні методологічних засад та елементів методики формування інтерпретаційної компетентності майбутніх викладачів фортепіано.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ландовска В. О музыке / Пер. с англ.; Послеслов. А. Е. Майкапара. Москва : Радуга, 1991. 402 с.
2. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. 5-е изд. Москва : Музыка, 1988. 240 с.
3. Полубоярина І. І. Проблема інтерпретації музичного твору у процесі підготовки музично обдарованих студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. № 6 (24). С. 466–473.

4. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. Москва. 2004. № 4. С. 138–143.
5. Ткачук І. О. Сутність і структура феномена «інтерпретаційна компетентність студентів педагогічного коледжу». *Педагогіка вищої та середньої школи* : збірник наукових праць. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. Вип. 41. С. 321–325.
6. Харнонкурт Ніколаус. Музыка як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики. Суми : Собор, 2002. 184 с.
7. Хуторской А. В., Хуторская Л. Н. Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. *Проектирование и организация самостоятельной работы студентов в контексте компетентностного подхода* : межвузовский сб. науч. тр. Тула : Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Н. Толстого, 2008. Вып. 1. С. 117–137.

## REFERENCES

1. Landovska V. O muzyke [About music]. Per. s angl.; Posleslov. A. E. Maykapara. Moskva: Raduga, 1991. 402 s. [in Russian].
2. Neygauz G. G. Ob iskusstve fortepiannoy igry: Zapiski pedagoga [About art of piano playing: Educator's notes]. Moskva: Musica, 1988. 240 s. [in Russian].
3. Poluboyarina I. I. Problema interpretatsiyi muzychnoho tvoru u procesi pidhotovky muzychno obdarovanykh studentiv [Music piece's interpretation problem while preparing musically gifted students]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scient. magazine*. Sumy: Publishing house of State pedagogical university of Sumy named of A. S. Makarenko, 2012. No. 6 (24). Pp. 466–473 [in Ukrainian].
4. Selevko G. K. Kompetentnosti i ikh klassifikaciya [Competencies and their classification]. *Magazine "National education"*. Moscow: 2004. No. 4. Pp. 138–143 [in Russian].
5. Tkachuk I. O. Sutnist i struktura fenomenu "Interpretatsiina kompetentnist studentiv pedahohichnoho coledzhu" [Essence and structure of phenomenon "Students' of pedagogical college interpretation competence"]. *Pedagogic of high and middle school: a collection of scientific works*. Kryvyi Rig: National university of Kryvyi Rig, 2014. Pub. 41. Pp. 321–325 [in Ukrainian].
6. Kharnonkurt Nikolaus. Muzyka yak mova zvukiv. Shliakh do novogo rozuminnia muzyky [Music as sound language. Way to the new music understanding]. Sumy: Sobor, 2002. 184 s. [in Ukrainian].
7. Khutorskoy A. V., Khutorskaya L. N. Kompetentnosti kak didakticheskoye ponyatiye: sodержaniye, struktura i modeli konstruirovaniya [Competence as didactic concept: content, structure and construction models]. *Projecting and organization of students' independent study in context of competency's approach*: Inter-university collection of scientific works. Tula: State pedagogical university of Tula named of L. N. Tolstoy, 2008. Pub. 1. Pp. 117–137 [in Russian].